

Κατάλογος τῶν κωδίκων (τῆς μεγίστης Λαύρας τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει) συνταχθεὶς ὑπὸ Σπυρίδωνος μοναχοῦ Λαυριώτου ἱατροῦ, ἐπεξεργασθεὶς δὲ καὶ διασκευασθεὶς ὑπὸ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου μητροπολίτου πρ. Λεοντοπόλεως. (Paris. Librairie ancienne Honoré Champion 1925 σ. 515).

Ὁ ἀνάματος ἐρευνητὴς τῶν βιβλιοθηκῶν καὶ γνωστὸς συγγραφεὺς κ. Σωφρόνιος Εὐστρατιάδης μητροπολίτης πρ. Λεοντοπόλεως διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ νέου τούτου καταλόγου τῶν κωδίκων τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ἱερᾶς μονῆς τῆς Λαύρας μετὰ τῶν δύο προεκδοθέντων ὑπ' αὐτοῦ καταλόγων, τοῦ καταλόγου τῶν ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ Βατοπεδίου ἀποκειμένων κωδίκων (Παρίσιαι 1924 σ. 277) καὶ τοῦ τῶν καταλοιπῶν τῶν ἀγορευτικῶν κωδίκων (Παρίσιαι 1925 σ. 77) συνεπλήρωσε τὸν κατάλογον τῶν κωδίκων τοῦ ἁγίου Ὁρους τοῦ Σπ. Λάμπρου, ὅστις, ὥς γνωστόν, δὲν κατώρθωσε τὰ συντάξῃ τὸν κατάλογον τῶν κωδίκων τῶν ἱερῶν μονῶν Βατοπεδίου καὶ Λαύρας.

Ὁ παρὼν κατάλογος συνετάχθη ὑπὸ τοῦ Σπυρίδωνος μοναχοῦ Λαυριώτου, διεσκευάσθη δὲ καὶ ἐπεξεργάσθη ὑπὸ τοῦ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου μητροπολίτου πρ. Λεοντοπόλεως, ὅστις ἐκλούτισεν αὐτὸν καὶ διὰ δύο παρατηρημάτων καὶ τῶν ἀναγκασιούτων εὐρετηρίων πινάκων. Τοῦ ὅλου καταλόγου προτάσσει ὁ κ. Εὐστρατιάδης πρόλογον (α-δ), ἐν ᾧ ἐκθέτει τὰ τῆς συντάξεως καὶ ἐπεξεργασίας τοῦ καταλόγου, καὶ ἐπιτάσσει δύο παραρτήματα (σ. 381—435 καὶ 436—461), ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ὁποίων περιγράφει α) τεσσαράκοντα καὶ ἓνα κώδικας ἐκ τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων μὴ περιγραφέντας ὑπὸ τοῦ Λάμπρου (σ. 385—390), β) Εἴκοσι καὶ τέσσαρας κώδικας ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος μὴ περιγραφέντας ὑπὸ τοῦ Λάμπρου (σ. 391—394), γ) Τρεῖς κώδικας ἐκ τῆς μονῆς Σταυρονικήτα μὴ περιγραφέντας ὑπὸ τοῦ Λάμπρου (σ. 395—396) καὶ δ') Δύο κώδικας τῆς αὐτοῦ βιβλιοθήκης, ἐκ τοῦ δευτέρου τῶν ὁποίων ἐκδίδει 18 ἐπιστολάς τοῦ Μηδείας Θεοφάνους πρὸς ἄλλους καὶ τὸν φιλόσοφον Ἀμνιουεῖζην καὶ τούτου πρὸς τὸν Θεοφάνην Μηδείας καὶ τὸ περὶ προνοίας ἔργον τοῦ Μηδείας Θεοφάνους ἀνέφαλον, προτάσσων τούτων σημειώσεις περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Θεοφάνους Μηδείας (σ. 397—435), ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ πα-

ρέχει πίνακα ἀλφαβητικὸν τῶν ἐν τοῖς κώδιξι τῆς βιβλιοθήκης τῆς Λαύρας, τοῦ Βατοπεδίου, τῆς ἐθνικῆς τῶν Παρισίων, τῆς Ἀμβροσιανῆς καὶ τῆς τῶν Βλατέων ἀπαντῶντων μελογράφων ποσότητας τοῦτοι ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «ἐκκλησιαστικοὶ μελογράφοι» σχετικὰς τινὰς παρατηρήσεις. Τὰ δύο ταῦτα παραρτήματα ἔχουσιν ἐκδοθῆ καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀγιορειτικῶν κωδίκων κατάλοιπα» (Παρίσιος 1925 σ. 77). Μετὰ τὰ ἀνωτέρω δύο παραρτήματα παραθέτει ὁ κ. Εὐστρατιάδης ἐννέα λεπτομερεῖς ἀλφαβητικοὺς πίνακας (σ. 63—509), ἧτοι α) τῶν ὀνομάτων καὶ πραγμάτων (σ. 453—500), β) τῶν γραφῶν κωδίκων (σ. 501—503), γ) τῶν κτητόρων κωδίκων (σ. 504—505), δ) τῶν ἀφιερωτῶν κωδίκων (σ. 505), ε) τῶν κωδίκων τῶν περιεχόντων εἰκόνας (σ. 506), στ') τῶν κωδίκων τῶν περιεχόντων σημειώματα (σ. 506) ζ), τῶν παλιμψήσεων (σ. 506), η') τῶν χρονολογημένων κωδίκων (σ. 507—508) καὶ θ') τῶν ἡγουμένων Λαύρας (σ. 509).

Τὸν κυρίως κατάλογον τῶν χειρογράφων τῆς ἱερᾶς μονῆς τῆς ἐν ἁγίῳ Ὄρει Λαύρας διαιρεῖ εἰς δύο τμήματα, ὧν τὸ πρῶτον περιέχει τὸν κατάλογον τῶν κωδίκων τῆς μεγίστης Λαύρας (σ. 1—366), καὶ τὸ δευτερον τὸν κατάλογον τῶν κωδίκων τοῦ καθολικοῦ τῆς μεγίστης Λαύρας (σ. 367—379). Ἐν τῷ πρώτῳ περιγράφονται 1967 κώδικες, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ 79, ἐν ὅλῳ λοιπὸν 2046 κώδικες. Ἡ μέθοδος, ἣν ὁ διασκευάσας τὸν κατάλογον μετεχειρίσθη πρὸς κατάταξιν τῶν χειρογράφων τοῦ παρόντος καταλόγου, εἶνε διάφορος τῆς μεθόδου, ἣν ὁ αὐτὸς μετεχειρίσθη πρὸς κατάταξιν τῶν χειρογράφων τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Βατοπεδίου ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντι καταλόγῳ, διότι ἐντὶ τῷ καταλόγῳ τοῦ Βατοπεδίου διήρесе τὸν ὅλον κατάλογον εἰς τρία μέρη, ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ὁμοίων περιέλαβε τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀκολουθίας, ἐν τῷ τρίτῳ τοὺς μουσικοὺς κώδικας καὶ ἐν τῷ πρώτῳ πάντας τοὺς λοιπούς, ἐν τῷ παρόντι καταλόγῳ κατετάχθησαν οἱ κώδικες, ἴσως κατὰ τὴν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς μονῆς κατάταξιν, ὑπὸ διάφορα στοιχεῖα τοῦ ἀλφαβήτου καὶ μάλιστα οὕτως ὥστε ἑλλείπει ἐκ τοῦ ἀλφαβήτου τὸ Ζ καὶ τὰ Ν—Ψ καὶ ἐπομένως μετὰ τὸ Μ ἔρχεται ἀμέσως τὸ Ω. Ὅτι ἡ κατάταξις αὕτη δὲν εἶνε ἐπιτυχεστέρα τῆς κατατάξεως τῆς γενομένης ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Βατοπεδίου εἶνε φανερόν.

Ἡ περιγραφή τῶν καθ' ἕκαστον κωδίκων εἶνε ἀρίστη, σύμφωνος πρὸς τὰ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης. Μετὰ τῆς δυνατῆς συντομίας παρέχονται ὅλα τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα οὕτως ὥστε νὰ δύναται τις νὰ λάβῃ σαφῇ καὶ πλήρῃ γνῶσιν τοῦ περιεχομένου ἑκάστου κωδίκου. Καλὸν ἐν

τούτοις θὰ ἦτο ἂν ἐν τῷ καταλόγῳ περιλαμβάνοντο καὶ τὰ σημειώματα, τὰ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου πρό-τινος δημοσιευθέντα ἐν τῷ «Γρηγορίου τῷ Παλαμῷ», διότι οὕτως ἡ περιγραφή τῶν κωδίκων θὰ ἦτο πληρέστερα καὶ ἡ εὐρεσις τῶν σημειωμάτων, πολυτίμων πολλάκις, εὐκολοτέρα.

Ἀναμφιβόλως ἡ βιβλιοθήκη τῆς Λαύρας, ὥς ἐκ τοῦ προκειμένου καταλόγου γίνεται δῆλον, περιέχει πολυτίμους κώδικας. Οἱ δέκα πολίμνηστοι, οἱ ἐξήκοντα καὶ ἐπτὰ, οἱ περιέχοντες εἰκόνας, ὧν τινες ἀξίας λόγου καὶ προσοχῆς, οἱ ὑπερτριακόσιοι, οἱ περιέχοντες ἱστορικά σημειώματα, οἱ κώδικες τοῦ δεκάτου ἰδίου αἰῶνος, οἱ περιέχοντες τὴν ἁγίαν Γραφήν, καὶ οἱ κώδικες, οἱ περιέχοντες ἀνέκδοτα ἔργα θὰ προσελκύσωσιν ἀναμφιβόλως τὴν προσοχὴν τῶν εἰδικῶν, οἵτινες ἄφθονον θὰ εὐρῶσιν ὕλικὸν ἐν τῇ μονῇ τῆς Λαύρας. Ἐπαινος λοιπὸν καὶ εὐγνωμοσύνη ὀφείλεται εἰς τοὺς συντάκτας τοῦ παρόντος καταλόγου, οἵτινες μὴ φεισθέντες κόπων καὶ ἐξόδων κατέστησαν προσιτὸν τῇ ἐπιστήμῃ το πολυτίμον ὕλικὸν τῆς βιβλιοθήκης τῆς Λαύρας.

K. I. L.

Dr Costas Kerofilas : Le Vatican contre la Turquie—Bessarion et Pie II. p. 8—48.

Ἱστορικὴ μελέτη τοῦ γνωστοῦ δημοσιολόγου κ. Κ. Καιροφύλα, δημοσιευθεῖσα ἐν τῇ «Nouvelle Revue d'Italie», καὶ ἐκπιθεῖσα λεπτομερῶς τὰ κατὰ τὴν μακρὰν καὶ ἐπίμονον ἐργασίαν τοῦ Ἑλληνος καρδινάλιου Βησσαρίωνος, ὅπως προκαλέσῃ εὐρωπαϊκὴν σταυροφορίαν κατὰ τῶν Τούρκων, ἥτις πάντοτε προσέκρουσεν εἰς τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου καὶ κυρίως καὶ ἀληθέστερον εἰπεῖν εἰς τὰς μεταξὺ τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν ἀντιζηλίαν. Βεβαίως οἱ πρῶτοι μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κηπόλεως πάπαι, ἀνήκοντες πάντες σχεδὸν εἰς τὴν χορείαν τῶν ἀνδρῶν τῆς ἀναγεννήσεως, ἐκαλλιέργησαν τὴν ἰδέαν τῆς διὰ χριστιανικῆς σταυροφορίας ἐκδιώξεως τῶν Τούρκων ἐξ Εὐρώπης, οὐχὶ βεβαίως μόνον ἐκ συμπαθείας πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον Ἀνατολήν, ἀλλὰ φροντίζοντες καὶ pro sua domo, πρὸς ἀποτροπὴν δηλ. τοῦ βεβαίου κινδύνου αὐτῆς τῆς Δύσεως ἀπὸ τῆς τουρκικῆς ἐπιδρομῆς, ἥτις ταχέως ὠδήγησε τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἡμισελήνου μέχρι τῆς Βιέννης καὶ τῆς Ἰταλικῆς Φριούλης. Τὸ μεσουρανοῦν σχεδὸν πνεῦμα τῆς ἀναγεννήσεως, τὸ ὁποῖον μετ' ὀλίγον θ' ἀποδώσῃ εἰς τὴν Ἱστορίαν ἑνα Λέοντα Χ τῶν Μεδίκων καὶ τὴν περὶ αὐτὸν φιλελληνικὴν πλειάδα, εἶχε καταστήσῃ συμπαθεστέραν ἐν Ρώμῃ τὴν ἑλληνικὴν σχισματικὴν Ἀνατολήν, διότι τὸν Φώ-

τιον καὶ Κηρουλάριον καὶ τὰ ἄλυσμα καὶ αὐτὸ τὸ filioque ἐπεσκέασαν ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Πραξιτέλης, ἡ κλασικὴ τέχνη καὶ ἡ ποίησις. Ἀλλὰ καὶ ἡ καθόλου ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ δυνάμις τοῦ παπισμοῦ ἀπὸ τοῦ 15. αἰῶνος ἠνάγκασαν τὴν ρωμαϊκὴν ἐκκλησιαστικὴν διπλωματίαν νὰ λησμονήσῃ τοὺς κεραυνοὺς Ἰννοκεντίου τοῦ γ'. καὶ Ἰννοκεντίου ε'. καὶ τοὺς χαρακτηρισμοὺς Κλήμεντος τοῦ ε'. (1305—1314, ὅστις ὑπέσχετο εἰς πάντας, ὅσοι ἤθελον στρατεύσει πρὸς ἀνάγκησιν τῆς Κ]πόλεως ἀπὸ τῶν σχισματικῶν Ἑλλήνων, τὴν αὐτὴν τῶν ἁμαρτιῶν συγχώρησιν, ἣς θὰ ἤξιοῦντο ἂν ἀπέσπων ἀπὸ τῶν μουσουλμάνων τοὺς ἁγ. Τόπους, ἀπῆλλαττε δὲ τοὺς σταυροφόρους, ὅσοι ἤθελον κατακτείνῃ τὴν Κ]πολιον, ἀπὸ πιθανῆς ὑποσχέσεως, ἣν ἔδωσαν νὰ λυτρώσωσι μόνον τὸν ἁγ. Τάφον.

Ἐπῆλθεν εἴτα ἡ Μεταρρυθμῖσις τοῦ Λουθήρου καὶ οἱ πρῶται σχέσεις τῶν προτεσταντῶν μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολῆς καὶ ὁ φόβος προσεγγίσεως τῶν δύο τούτων ἀντιπάλων κατέστησε τὴν Ῥώμην μετριοπαθετέραν, ὤψισαν εἰς τὸ χωρίζον τὰς δύο Ἐκκλησίας χάσμα ὅλας τὰς δογματικὰς καὶ τελετουργικὰς διαφορὰς καὶ περιοριοθεΐσαν εἰς μόνην τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ παπικοῦ πρωτείου πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἡ ψυχολογικὴ αὕτη ἐξέλιξις ἐν ταῖς ἀξιώσεσι τὴν παπικῆς Ῥώμης λησμονεῖται ἐκάστοτε, ὅσῳκις οἱ παρὰ τὸν Τίβεριν ἀποτείνονται πρὸς ἡμᾶς, καὶ περιορίζονται μόνον εἰς ὅσα ἀτομικῶς εὐαρίθμοι εὐγενεῖς πάπαι ἐπεχείρησαν, ἄνευ ἀποτελέσματος δυστυχῶς, νὰ πράξωσιν ὑπὲρ τῆς δουλεύσεως χριστιανικῆς Ἀνατολῆς.

Ἴδου διατί ἐν τῇ ὥρᾳ μελέτη τοῦ κ. Καιροφύλα, ἐν ᾧ συμπαθῶς παρακολουθεῖ τις τὴν ὑπέροχον καὶ ἀκατάβλητον δρᾶσιν τοῦ καρδ. Βησσαρίωνος, ὅπως, ἐν προφανεῖ ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐν τῇ Δύσει καὶ Ἀνατολῇ πραγματικότητα, ἀνατρέψῃ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, τὰ ἀπὸ τοῦ 1204 παρασκευασθέντα καὶ ἐπὶ δύο αἰῶνας μετὰ πείσμονος ἐμμονῆς ὑποστηρικθέντα ἐκ τῆς Δύσεως, ἐν ᾧ μετὰ θαυμασμοῦ βλέπει τις τὸν γνωστότατον ἐκκλησιαστικὸν μεταρρυθμιστὴν Αἰνεῖαν Σίλβιον Piccolomini, τὸν συνεργάτην τοῦ διαπρεποῦς καρδ. Capranica, ὡς Πῖον β', παρασκευάζοντα τὴν κατὰ τῶν Τούρκων σταυροφορίαν, ἐν τῷ εὐρυχωρῶ περιθωρίῳ τῶν γεγονότων καὶ περὶ τοὺς εὐαρίθμους τούτους ἰδεολόγους διὰ μυρίων στομάτων λαλοῦσαν βλέπει τὴν ἀλήθειαν, ὁρθομένην ὥς πικρὰν διαμαρτυρίαν καὶ κατὰ τοῦ ἀναμφισβητήτου πατριωτισμοῦ τοῦ πρόφην ἀρχιεπισκόπου Νικαίας καὶ ἀντιπάλου Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ, καὶ κατὰ τῆς ὑψηλῆς χριστιανικῆς ἀντιλήψεως τοῦ

μεγάλου ποντίφηκος καὶ βεβαίουσαν ὅτι ἡ Εὐρώπη τῆς ἐπαύριον τοῦ ἑκατονταετοῦς πολέμου καὶ τῶν παρομοίων τῆς Μεταρρυθμίσεως, ἡ Εὐρώπη τῆς Ἰταλίας τῶν τελευταίων πρὸς τοὺς Μαύρους ἀγῶνας, τῆς Γαλλίας τῆς τελευταίας πρὸς τὸν φρεουδαλισμὸν πάλης καὶ τῆς περιουλλογῆς τῆς ἐπὶ ἓνα αἰῶνα δοκιμασθείσης χώρας, τῆς Γερμανίας τῆς ἀπὸ τῶν οὐς πτικῶν ταραχῶν παρὰσκευαζομένης εἰς τοὺς δεινοὺς παλιτικούς καὶ θρησκευτικοὺς ἀγῶνας τῆς μεγάλης Μεταρρυθμίσεως, τῆς Ἀγγλίας τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τῶν Δύο Ρόδων (1455 1485) καὶ τῆς Ἰταλίας τῶν ἀενάων καὶ τρομερῶν ἀντιζηλιῶν τῶν πολυαριθμῶν αὐτῆς Δημοκρατιῶν, ἡγουμένης τῆς Παπικῆς Ρωμάνιας, οὐ μόνον οὐδὲν ἠθέλεν, ἀλλ' οὐδ' ἠδύνατο νὰ πράξῃ ὑπὲρ τῆς Χριστιανικῆς Ἀνατολῆς.

Τοῦτο ἐνόησεν ἐπὶ τέλους καὶ ἡ Ρώμη καὶ ἐγκατέλιπε τὰς σταυροφορικὰς χιμαῖρας καὶ ἀπέβλεπεν εἰς ἀσφαλέστερον τρόπον τῆς ὑποταγῆς τῆς Ἀνατολῆς εἰς αὐτήν. Ἡ δουλεία ἦτο πρόσφορον ἔδαφος, ἡ ἀμάθεια τοῦ λαοῦ καὶ ἡ ἐν ἀρχῇ οἰκονομικὴ κατὰπτωσις εὐκόλως ἤνοιγον τὰς πολυπαθεῖς ψυχὰς εἰς τὰ συμπαθῆ τῶν ῥωμαϊκῶν σειρήνων μέλη. Ὅ,τι κατωρθώθη διὰ τοῦτο συμπίπτει μετὰ τοῦ τέλους τοῦ αὐτοῦ καὶ κατὰ τὸν 15. αἰῶνα. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ αἰῶνος τούτου ἡ Ρώμη εἶχε τοσαῦτα *οἰκήϊα κακὰ* ἐν τῇ Δύσει, ἐν αὐτῇ αὐτῆς τῷ οἴκῳ, ὥστε ἐχαλάρωσε τὴν ἀπ' εὐθείας ἐφαρμογὴν τοῦ «εἰρηνικοῦ» προγράμματος αὐτῆς, τὰ περαιτέρω ἐπιτρέψασα εἰς τὰ πολυώνυμα τάγματα τῶν μοναχῶν μὲ σύνθημα πᾶσαν ἐλευθερίαν περὶ τὸ δόγμα καὶ τὴν λειτουργίαν καὶ μόνον μίαν θυσίαν τῶν σχισματικῶν—τὴν ἃ ἀγνώρισιν τοῦ παπικοῦ πρωτείου, εἰδὸς τι θρησκευτικοῦ ἢ ἐκκλησιαστικοῦ *δυναδισμοῦ*, τὴν Οὐνίαν.—Ἡ μελέτη τοῦ κ. Καιροφύλα ἀναγνώσκειται μετ' εὐχαριστήσεως.

Α. Ν. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Δημητρίου Π. Πασχάλη, Ἡ Ἀνδρὸς. Ἡτοι Ἱστορία τῆς νήσου Ἀνδρου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς. Μετὰ 70 εἰκόνων καὶ 6 φωτοτυπικῶν πινάκων. Τόμος Α'. Ἐν Ἀθήναις. Τυπ. «Ἑστίας» 1925. 8ον Σελ. 731.

Ὁ γνωστότατος παρ' ἡμῖν ἱστοριοδίφης καὶ πολύτιμος συνεργάτης τῆς «Θεολογίας», ὃ καὶ εἰς τοὺς θεολογικοὺς ἐπιστημονικοὺς κύκλους ἐξ ἄλλων τε πολλῶν πονημάτων γνωστός, ἰδίᾳ δ' ἐκ τῆς περὶ τοῦ Πάπα καὶ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Ματθαίου τοῦ Ἀνδρίου λαμπρᾶς αὐτοῦ μονογραφίας, διὰ τοῦ ὑπ' ὄφει ἡμῶν νέου αὐτοῦ ἔργου περὶ τῆς νήσου Ἀνδρου ἐδωροφόρησεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστημονικὴν ἱστοριογρα-

φίαν σύγγραμμα κυριολεκτικῶς μνημειῶδες καὶ αὐτόχρομα πρωτοφανὲς εἰς τὸ εἶδος του. Μνημειῶδες εἰς ἐπιστημονικὸν ἔρωτα, ἀπύθμενον πολυμαθεῖαν, φιλοπονίαν ἀκοίμητον καὶ ἀκάματον καὶ μέθοδον ἐποδειγματικὴν· πρωτοφανές, διότι πρώτην ταύτην—ἄν δὲν ἀπατόμεθα—φορὰν μικρὰ νήσος ἑλληνικὴ ἐποκτιᾷ τοσούτω τεραστίαν εἰς ὕλην καὶ ὄγκον μονογραφίαν, ὅποιαν θὰ ἠδύνατο ἴσως ὀλόκληρος ἡ Ἑλλάς νὰ φθονήσῃ.

Ὁ ἀνὰ χεῖρας πρῶτος τόμος τοῦ ὄντως περισπουδάστου τούτου ἔργου ἀποτελεῖται ἐκ *πέντε μερῶν*. Τούτων τὸ μὲν *πρῶτον* πραγματεύεται περὶ τῆς Ἀἰδοῦς ἀπὸ τῆς προπαλαίαις περιόδου μέχρι τῶν περσικῶν πολέμων, ὅτε ἡ νήσος ἀπετέλει ἀνεξάρτητον πολιτείαν, τὸ *δεύτερον* περιλαμβάνει τὴν ἀπὸ τῶν περσικῶν πολέμων μέχρι τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ ἡττῆς τῶν Ἑλλήνων περίδον· ἐν τῷ *τρίτῳ* διαλαμβάνει τὰς τύχας τῆς νήσου ὑπὸ τὸ βασιλεῖον τοῦ Περσάμου καὶ τὴν Ρώμην, καὶ τελευτᾷ, ἐν τῷ *πέμπτῳ* μέρει ἐξιστοροῦνται τὰ κατὰ τὴν νήσον ἐπὶ τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Ὡς δὴλον ἐκ τοῦ διαγράμματος τούτου, ὀλόκληρος ἡ ὥραία νήσος κυριολεκτικῶς ἐκ βάθρων ἀναμοχλεύεται διὰ τῆς γραφίδος τοῦ συγγραφέως καὶ ἀποκαλύπτει ἐνώπιον τοῦ φιλομαθοῦς ἀναγνώστου πάντα τὰ ὅπουδῆποτε τοῦ ἱστορικοῦ, γεωγραφικοῦ, γεωλογικοῦ, θρησκευτικοῦ καὶ οἰουδῆποτε ἄλλου βάθους αὐτῆς ἐμφωλεύοντα μυστικά. Ἐρευνᾶται ἡ νήσος λεπτομερεστάτα ὑπὸ γεωγραφικὴν καὶ τοπογραφικὴν ἐποψιν· ἐξετάζεται ἡ γεωγραφικὴ αὐτῆς θέσις, τὰ παραλία, τὰ ὄρη αὐτῆς καὶ αἱ πεδιάδες· ἡ ὑδρογραφία, συμπεριλαμβάνουσα καὶ τὰς ἐν αὐτῇ μεταλλικὰς πηγὰς, ἀποκαλύπτεται λεπτομερεστάτη καὶ πληρεστάτη ὀλόκληρος ἡ γεωλογικὴ αὐτῆς σύστασις συνεξετάζεται ἐν συνάφειᾳ πρὸς τὸ ὅλον τῶν κυκλάδων νήτων σύστημα· ἀνασκαλεύεται ἡ προϊστορικὴ αὐτῆς ἐποχὴ, καί, μετὰ ταῦτα, ἀνάγεται ὁ συγγραφεὺς πλησίσις εἰς τὸ πέλαγος τῆς κυρίας τῆς πατρίδος του ἱστορίας, ὡς εὐστοχίωτα χειριζόμενος τὸ πηδάλιον τὸ μὲν τῶν ἀσφαλῶν αὐτοῦ καὶ πλουσιωτάτων γνώσεων, τὰ δὲ τῆς εὐμεθόδου, ἀλλ' ἅμα καὶ ἐπαγωγῇ ἱστορικῆς ἀφηγήσεως, μηδ' ἐν τῶν ἱστορουμένων ἀρίνων ἀμάρτυρον, μετ' ἀγαστῆς δὲ κριτικῆς ὁξυνοίας εἰς τὰ ὀρθὰ καὶ τὰ πιθανώτερα ὁδηγῶν.

Ὅντως δὲ καθίσταται προφανές καὶ ἐκ τῆς ἐπιπολαιότερας τοῦ ἔργου ἀνασκοπήσεως, ὅτι ἡ συγγραφὴ τυγχάνει προϊὸν μακροχρονίου καὶ ἐπιμελεστάτης μελέτης, ἀλλὰ καὶ ἐπιπονωτάτης ἐρευνῆς. Οἱ μόχθοι δὲ αὐτοῦ ἦσαν ἀναγκαίως βαρύτεροι ἢ οἱ ἄλλους ἱστοριοδίφας βαρύν-

νοντες, διότι τὸ ὑλοκείμενον αὐτοῦ ἦτο ἄγαν στενόν, καί, κατ' ἀκολουθίαν, τὸ ὑλικὸν αὐτοῦ ἦτο ἡραγασμένος νὰ μεταλλευθῇ κατὰ ψήγματα ἀραιότατα κατεσπαρμένα, κεκρυμμένα καὶ σπάνια. Διὰ τοῦτο εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀνάγκην συνεχῶς νὰ ἀναδιὰ καὶ τὰ ἐλάχιστα, ἐν οἷς θὰ ἡδύνατο νὰ ὑποτεθῇ καὶ ἀπλοῦς τις ὑπαιγνμός, ἐντεῦθεν δὲ αἱ βιβλιογραφικαὶ αὐτοῦ ἔρευναι καὶ μελέται ἦσαν ἐπιπονώεσται, πολ- λάκις δὲ καὶ ἄκαρποι ὅλως καὶ προκαλεῖ τὸν θαυμασμόν ὄντως ἡ ἐρευνητικὴ τοῦ ἀνδρὸς ἰδμοσύνη καὶ τὸ πλῆθος τῶν μελετηθέντων, ἐκ δεδομένων τε καὶ ἀνεκδότων, πρὸ πάντων δὲ τῶν δευτέρων, ἅτινα πόσον δυσεύρετα καὶ δυσἀπόκτητα εἶνε οἱ πάντες γνωρίζομεν. Ἀνὲν ἀπέμεινεν ἀρχεῖον, δυνάμενον νὰ συμβάλῃ ἔστω καὶ κατ' ὀλίγον εἰς τὴν διαλεύκανσιν σημείου τινός, ὅπερ ὁ συγγραφεὺς δὲν ἡρεμήνησε· ἀλλὰ καὶ δὲν ἀφῆκεν ἱστορικὸν θῆραμα ἀσύλληπτον, ἐφ' ὅσον εἰς γνῶσιν του περιείρχετο: κατῳρῆσεν ὁ ἴδιος, διὰ τῆς προσεκτικῆς ἐκμαιεύσεως καὶ ἀποκτιήσεως, διαφόρων πλανωμένων πολυτίμων ἀνεκδότων ν' ἀπαρίσθῃ συλλογὴν, ἀπὸ τῆς ὁποίας οὐδὲν παρέλιπεν ἐκ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ μετὰ τὴν προσήκουσαν κριτικὴν βάσανον. Ἀλλὰ πρὸς ταῖς ἐγγράφοις εἰδήσε- σιν ὁ συγγραφεὺς ἐπιμελέστατα συνέλεξε πληροφορίας καὶ εἰδήσεις προ- φορικὰς, ἀρνούμενος αὐτὸς ἐκ τῶν σωζομένων ἀνὰ τὴν νῆσον προφο- ρικῶν παραδόσεων, αἱ ὁποῖαι ὅσον ἐνεσι πληρέστερον ἀπεθησαύρι- σθησαν. Οὕτω μετὰ προσοχῆς ἀπεθησαύρισε τὰς πεζὰς καὶ ἐμμέτρους δημῶδεις παραδόσεις, τὰ δημοικὰ ἔγγραφα, τοὺς μύθους, τὰς παροιμίας, τὰ αἰνίγματα καὶ εἴ τι ἕτερον ἀναγόμενον εἰς τὰ ἡθῆ καὶ ἔθιμα, τὸς προλήψεις καὶ δεισδαμονίας τῶν κατοίκων, ἐντεῦθεν δὲ σχηματίζεται ἡ ἐντύπωσις ὅτι ὁλόκληρον τὸ ἱστορικὸν αὐτοῦ ὑλικὸν κατὰ πάσας αὐτοῦ τὰς λεπτομερείας προέρχεται ἐκ τῆς μελέτης τῶν πρώτων πηγῶν καὶ κατ' ἐγνώσιν ἐξ αὐτοψίας, ὥς, ἄλλως τε, μαρτυροῦσι, σὺν ἄλλοις, τό τε ἄρθρον ἐπιγραφικὸν ὑλικὸν καὶ αἱ ἀνὰ τὰς σελίδας πολυἀριθμοὶ εἰκό- νες, μετὰ τῶν ἐν τῷ τέλει τῆς συγγραφῆς φωτοτυπικῶν πινάκων τῶν νομισμάτων τῆς νήσου. Ἐννοεῖται, ὅτι ἰδιαίτεράν σημασίαν διὰ τὴν «Θεολογίαν» ἔχει ἡ ἐν τῇ ὅλῃ ἱστορίᾳ τῆς νήσου συνυφασμένη ἐκκλη- σιαστικὴ αὐτῆς ἱστορία, ἱκανὰς περὶ τῆς ὁποίας πραγματείας ἐφιλῶξεν- σεν ἐν ταῖς σελίσιν αὐτοῦ τὸ ἡμέτερον περιοδικόν.

Τοιοῦτο ἐν γενικωτάταις γραμμαῖς εἶνε τὸ περιεχόμενον τοῦ ὑπ' ὀφει ἔργου καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτοῦ οἰκονομία. Ὁ χαλκέντερος συγ- γραφεὺς ἐπετέλεσε, τῇ ἀληθείᾳ, πραγματικὸν ἐπιστημονικὸν ἄθλον· ἡ δὲ Ἄνδρος δὲν θὰ ἡδύνατο νὰ ὀνειροπολήσῃ μνημεῖον τῶν ἱστορικῶν αὐτῆς

τιχῶν ἐνδοξότερον καὶ εὐγλωττότερον τῆς ὄντως μνημειώδους πατρι-
δογραφίας ταύτης, πρὸς ἔκδοσιν τῆς ὁποίας συνέβαλλον φιλοπάτριδα τῆς
νῆρου τέκνα, οἱ κ. κ. Α. Βογιατζίδης καὶ Μ. Ἐμπειριῖκος, καὶ ἥς τὸν
δεύτερον τόμον εὐχόμεθα νὰ ἴδωμεν τάχιστα εἰς φῶς ἐκδιδόμενον.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΗ

Ἀρχιδ. Γ. Πολυζωίδου, ἀποφοίτου Θεολ. Σχολῆς Χάλκης, Πρέ-
πει νὰ ὑποφέρωμεν; Νέα Ὑόρκη 1924.—Μετὰ γνώσεως τῶν πρα-
γμάτων καὶ πολλῆς τῆς συνέσεως γεγραμμένη πραγματεία, δι' ἣς ὁ σ.,
ἑξετάζων τὴν ἀνέκαθεν σχέσιν τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸ ἐργατικὸν ζήτη-
μα, ἀποδοκιμάζει τὰς σοσιαλιστικὰς τάσεις, ἀναπτύσσει τὴν σημασίαν
τῆς ἐργασίας καὶ δίδει τὴν προσήκουσαν λύσιν εἰς τὸ πρόβλημα τῶν
δοκιμασιῶν τῆς ζωῆς. Ἀναγινώσκεται μετὰ πολλοῦ τοῦ ἐνδιαφέροντος
καὶ τῆς ὠφελείας.

Ἀρχιμ. Χριστοφόρου Κτενᾶ, Ἱερατικῶς προϊσταμένου τῆς ἐν
Γαλαζίῳ Ἑλληνικῆς Κοινότητος καὶ τέως τρις Ἀρχιεραγματέως τῆς
ἱ. Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὄρους: Τὰ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἱερὰ Καθι-
δρόματα καὶ ὁ διέπων αὐτὰ ὄργανισμός. Θεσσαλονίκη 1925.—Ὁ λόγος
κυρίως περὶ τῶν Κελλίων, τῶν Καθισμάτων, τῶν Καλυβδῶν, τῶν Ἐρη-
μητηρίων ἢ Ἡσυχαστηρίων, τῶν Σκητῶν, τῶν Σπηλαίων, καὶ περὶ τῆς
διαίτης καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν ἐν αὐτοῖς ἀσκουμένων ἀναχωρητῶν.

Παναγιώτου Καστριώτου, Ἰουλιανοῦ τοῦ Ἀποστάτου Κεφαλῆ.
Ἀπόσπασμα «Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος» 1923. Μετὰ 5 εἰκόνων,
1925.

Γεωργίου Ρεμούνδου, Πεπραγμένα τῆς Ἑλληνικῆς ἐθνικῆς Ἐπι-
τροπῆς τῆς πνευματικῆς συνεργασίας διὰ τῆς Κοινωνίας τῶν ἐθνῶν,
ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς (Δεκ. 1922) μέχρι τῆς 31 Αὐγ. 1925.
Ἀθῆναι 1925

Ἀνατὼλ Φράγς Ἐπίτιμος Διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς
τοῦ Ἀθηνῆσι Πανεπιστημίου † 12 Ὀκτ. 1924).—Τὸ τεῦχος τοῦτο ἔξε-
δόθη ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου, περιέχει δὲ τὰ ὑπ' αὐτοῦ τελεσθέντα ἐν τῇ
μεγάλῃ αἰθούσῃ τῶν τελετῶν φιλολογικὰ μνημόσυνα τοῦ Ἀνατὼλ Φράγς,
ἀποτελούμενα ἐκ λόγων ἐκφωνηθέντων ὑπὸ τοῦ τότε Πρυτάνεως κ. Κ.
Ζέγγελη καὶ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Πανεπιστημίου κ. Κωστῆ
Παλαῖ.

Ἀμίκα Σ. Ἀλιβιζάτου, τακτικοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Κανονικοῦ Δι-
καίου καὶ τῆς Ποιμαντικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, Ἠ Ποινῇ αἰς ἐκπτώ-

σεως τῶν ἐπισκόπων ἐκ τοῦ ἐπισκοπικοῦ αὐτῶν θρόνου κατὰ τὸ δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἀθῆναι 1925

Κ. Δ. Ζέγγελη, τακτικοῦ Καθηγητοῦ τῆς Ἀνοργίνου Χημείας. Ὁ κόσμος τῶν ἐλαχίστων καὶ ἡ ἰδέα τοῦ ἀλείρου. Λόγος ποιητικῶς ἐκφωνηθεὶς τὴν 15 Φεβρουαρίου 1925 ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν ἐορτῶν τοῦ Πανεπιστημίου. Ἀθῆναι 1925.

L. Radermacher, Neutestamentliche Grammatik (Handbuch z. N. T. von Lietzmann I) β ἔκδοσις 1925. Tübingen.

Ἡ νέα ἔκδοσις τῆς ἀρίστης ταύτης γραμματικῆς τῆς Κ. Δ. τοῦ Βιενναίου φιλολόγου, ἥς μετὰφρασιν (ἐκ τῆς α' ἔκδόσεως) ἐπιλοπόννησεν ὁ κ. Ν. Λούβαρις, ἐμφανίζεται σήμερον διὰ σπουδαίων πεπλουτισμένη προσθηκῶν, αἵτινες καταλαμβάνουσι περὶ τὰς 40 σελίδας πικνῶς τετυπωμένας καὶ διαλαμβανούσας τὰ πορίσματα τῶν νεωτέρων σχετικῶν ἐρευνῶν.

Π. Ι. Μ.

É. B. Allo, S. Jean, L' Apocalypse (Études bibliques. Paris 1921 ἐκ σελ. CC LXVIII + 373). Ἐκ τῶν ἐκτενεστάτων ὑπομνημάτων εἰς τὸ προφητικὸν τοῦτο βιβλίον τῆς Κ. Δ. προὶόν πολλῶν πόνων καὶ ἄξιον πολλῆς προσοχῆς.

Π. Ι. Μ.

H. Charles, A critical and exegetical Commentary on the Revelation of St. John (International critical commentary Edinburgh 1920). Περισπούδαστον ὑπόμνημα εἰς τὸ τελευταῖον βιβλίον τῆς Κ. Δ.

Π. Ι. Μ.

H. Schmidt, Die Schriften des A. Testaments in Auswahl, neu übersetzt und für die Gegenwart erklärt, 2 Abt. 2 B. Die Grossen Propheten. 2 vermehrte und verbesserte Aufl. (Göttingen 1923 ἐκ σ. LXX + 498).— Ἐνδιαφέρουσα ἐργασία, περιλαμβάνουσα τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν τῆς θρησκευτολογικῆς σχολῆς ὑπὸ πνεύμα ἀγκούτως συνετηρητικόν.

Π. Ι. Μ.

Ἀμίλκα Σ. Ἀλιβιζάτου, τακτικοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου καὶ τῆς Ποιμαντικῆς, Ἡ Κοινωνικὴ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας. Λόγος εἰς τὸ μνημόσυνον τῶν ἰδρυτῶν κλπ. τοῦ Πανεπιστημίου ἐκφωνηθεὶς ἐντολῇ τῆς Συγκλήτου τῇ 30 Ἰαν. 1925 Ἀθῆναι 1925.

Παναγιώτου Ἰ. Μπρατσιώτου, Καθηγητοῦ τῆς Ἑρμηνείας τῆς ΚΔ, Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦτο σοσιαλιστής; Βιβλιοθήκη «Ἀναπλάσεως». Ἀθῆναι 1925.

Nicos Bees (Dr Phil.), Der französisch-mittel-griechisch

Ritterroman «Imberios und Margaronas» und die Gründungssage des Daphniklosters bei Athen. Berlin-Wilmersdorf. 1924 ('Ανατύπ. ἐκ τῆς «Byzantinisch-Neugriechischen Jahrbücher».

Ἐμμανουὴλ Ι. Καρπαθίου, Ἀρχιμανδρίτου, Ἡ ἀγία μεγαλομάρτυς Βαρβάρα. Ἀθήναι, τύποις «Φοῖνικος» 1925.—Μικρὸν κομψὸν τεῦχος ἐξ ἐπιμελεημένων ἱστορικῶν μελετῶν περιλαμβάνον ἐν πρώτῳ μὲν μέρει τὸν βίον τῆς ἀγίας, τὴν ἀγίαν ἔν τε τῇ ἐκκλησίᾳ ποιήσει καὶ τῇ τέχνῃ, χαιρετισμοὺς εἰς αὐτὴν καὶ προσευχήν, ἐν δευτέρῳ δὲ τὰ κατὰ τὸ παρὰ τὸ Δαφνί (πλησίον τῶν Ἀθηνῶν) προσκίνημα τῆς ἀγίας.

Hamilear S. Alivizatos, L' exode des Chrétiens de Turquie. (Wold Allience for promoting international friendship through the Churches). Athènes 1925.

Αἱ πλάναι τοῦ Παπισμοῦ, ὁ Οὐνιτισμὸς καὶ ὁ Προτεσταντισμὸς. Ἀθήναι, Τύποις «Φοῖνικος» 1925.—Περικριτική, ἀλλὰ πλήρης καὶ σαφῆς ἔκθεσις τῶν κακοδοξιῶν τῶν δύο τούτων μεγάλων χριστιανικῶν διακλαδώσεων, γραφεῖσα πρὸς διαφώτισιν τοῦ λαοῦ ἰδίως ἐξ ἀφορμῆς τῆς παρ' ἡμῖν ἐμφανίσεως καὶ δράσεως τῆς οὐνιτικῆς προπαγάνδας.

Δημητρίου Π. Παππούλια, Τακτικοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου, Ἐκθεσις τῶν ἐπὶ τῆς Ἑρτυανείας αὐτοῦ κατὰ τὸ Πανεπιστημιακὸν ἔτος 1923—24 πεπραγμένων, ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ οἰκίᾳ ἡ τῶν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῇ 15 Φεβρ. 1925. Ἀθήναι 19 '5.

Π. Ν. Τρεμπέλα, Ὁ Ἱστορικὸς ὕλισμὸς ἐξ ἐπόψεως φιλοσοφικῆς. Μελέτη ἀπολογητικὴ ἐντολῇ τῆς Ἱ. Συνόδου συνταχθεῖσα. Ἀθήναι 1925.—Ἡ μελέτη αὕτη, γραφεῖσα εἰς ἀναιρέσιν τῆς συγγραφῆς τοῦ κ. Ἱ. Κορδάτου «Ἡ κοινωνικὴ σημασία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821», ἣς τὰ αἷτια οὗτος δέχεται ἀποκλειστικῶς ὕλιστικά-οἰκονομικά (ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σοσιαλιστικῶν ἀρχῶν τοῦ Μαρξ καὶ τῶν ὁπαδῶν του), μετ' ἔκθεσιν σύντομον τῆς οὐσίας τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ, προβαίνει εἰτα εἰς ἔλεγχον αὐτοῦ ἀπὸ ἐπόψεως φιλοσοφικῆς καὶ ἀνθρωπολογικῆς, κατακλείεται δὲ διὰ γενικῶν τινων παρατηρήσεων ἐπὶ τοῦ προμνημονευθέντος συγγράμματος.

Γρηγορίου Παπαμιχαήλ, Ὁ Renan καὶ ὁ «Βίος τοῦ Ἰησοῦ». Ἀκαδημικὰ μαθήματα πρὸς τοὺς φοιτητὰς τοῦ Πανεπιστημίου. **Τοῦ αὐτοῦ** ὁ Pasteur καὶ ἡ αὐτόματος γένεσις τῆς ζωῆς. Ἀκαδημικὰ μαθήματα πρὸς τοὺς φοιτητὰς τοῦ Πανεπιστημίου. Ἀθήναι, 1925.—Τὰ

ἀπολογητικὰ ταῦτα μαθήματα ἐγένοντο πρὸς τοὺς φοιτητὰς ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἐπ' ἐσχάτων ἐορτασθεισῶν ἀμφιετηρίδων τοῦ τε Renan, καὶ τοῦ Pasteur. Καὶ ἐν μὲν τοῖς περὶ τοῦ Renan, παρεχομένης τῆς ἐξηγήσεως τῆς γοητείας τοῦ βιβλίου του περὶ τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ, ἀναπτύσσεται τὸ μὲν ὁ σκοπὸς τῆς συντάξεώς του, τὸ δὲ οἱ λόγοι τῆς πλήρους ἀποτυχίας του, εἰς ἀντίρροπον δὲ ἐπιχειρεῖται ἡ κατὰ τὸ ἐνὸν ἀναπαράστασις τῆς πραγματικῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰκόνας, ἣν μόνον ἐκ τῶν Εὐαγγελίων δύναται ὁ ἀπροκατάληπτος αὐτῶν ἀναγνώστης νὰ ἀρυσθῇ. Ἐν τέλει δ' ἀντιπαραβαλλομένων τὸ μὲν τοῦ χυδαίου ὀρθολογισμοῦ τῆς ἀπιστίας τοῦ τύπου τοῦ Βολταίρου καὶ τοῦ Strauss, τὸ δὲ τοῦ ἀπαλοῦ καὶ βαυκαλιστικοῦ ὀρθολογισμοῦ τοῦ Renan, ὁ δεύτερος χαρακτηρίζεται ὡς ἐπικίνδυνος «ρενανισμός», ὡς ἀπατῶν καὶ δελεάζων τὸν ἀναγνώστην καὶ ἄγων εἰς τὴν ἄρνησιν τοῦ υπερφυσικοῦ.— Ἐν δὲ τοῖς περὶ Pasteur μαθήμασιν ἀναπτύσσεται τὸ κατ' ἀρχὰς ἱστορικῶς τὸ ζήτημα τῆς αὐτομάτου γενέσεως τῆς ζωῆς εἰτα δὲ ἐπάγονται αἱ περὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ζητήματος σειραὶ τῶν πειραμάτων τοῦ Pasteur, προκληθέντος εἰς αὐτὰ ὑπὸ τοῦ Pouchet. Τὸ ζήτημα ἐξαντλεῖται κατόπιν, ἀπαριθμουμένων πασῶν τῶν καὶ μειέπειτα γενομένων ἀποπειρῶν ὑπὲρ τοῦ αὐτομάτου, δι' ἐπιστημονικῶν δ' ἐπιχειρημάτων ἀπὸ τῆς ἀντιβολῆς τῆς ὀργανικῆς καὶ τῆς ἀνοργάνου ὕλης καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς χρυσιαλλογονίας ἀποδεικνύεται τὸ ὅπως ἀσύστατον τοῦ περὶ τοῦ αὐτομάτου τῆς γενέσεως τῆς ζωῆς δόγματος τῶν ὕλιστῶν καὶ ἰδίᾳ τοῦ Haeckel καὶ τῶν ὁπαδῶν του.

L. Hughes, The christian Church in the epistles of st. Jerome. London: Society for promoting Christ. Knowledge. New-York, Madmillan, 1923.

Pierre J. Maurique, History of Charistian education. Vol. I. New York, Fordham University Press, 1924.

Ernesti Ruffini, Chronologia Veteris et Novi Testamenti in aeram nostram collata. Roma, Casa Nazionale, 1924.

F. G. Howack, A Biographical Dictionary of the Saints. With a general introduction on Hagiology (Σελ. 1053). London 1924.

P. R. M. Caffrey, The development of Christian Architecture (ἐν «The Ecclesiastical Review» τῆς Philadelphia. Pa., τόμ. LXXII, No 2 Feb. 1925, σ. 154—164).

W. Devivier, Christian Apologetics. A rational exposition

and defence of the Catholic Religion. Transl., ed. and augmented by Joseph C. Sasia. Vol. New York, 1924.

Don Thomas Verner Moore, Dynamic Psychology. An Introduction to modern Psychological theory and practice. Philadelphia 1924.

Gaston Sortais, La Philosophie moderne, depuis Bacon jusqu'à Leibniz. Deux volumes. Paris, Lettielleux.

H. Pinard, I. L' Etude comparée des Religions. Essai critique. II: Ses méthodes. Beauchesne Paris 1925.

W. H. Rigg, The personality of John the apostle and the Fourth Gospel (ἐν «The Church Quarterly Review» τοῦ King's College, London, Joan 1925, No 198 vol XCIX, σ. 231—258).

W. Lockton, Sacrifice and the Eucharist (αὐτόθι σελ. 259—283).

G. L. Heawood, History as a factor in moral education (αὐτόθι σ. 284—297).

W. H. Griffith Thomas, The apostle John. Philadelphia 1923.

M. G. Glazebrook, The Apocalypse of St. John. London, John Murray, 1923.

J. Armitage Rolinson, Bis'op Gore on the Holy Spirit and the Church (ἐν «The Church Quarterly Review» No 197, Oct. 1924.

H. Bryant Salmon, The judaeian narratives in the third Gospel (αὐτόθι σ. 59—68).

C. E. Vager, Neo-Tübingenism and the Actes of the Apostles (αὐτόθι σελ. 145—158).

C. H. Turner The earl printet editions of the Greek Testament. Oxford, 1924.

Hubert Pernot, La construction du «καὶ ἐγένετο» dans les Evangiles (ἐν «Revue d' Histoire et de Philosophie religieuses» v, 6, 1924, σ. 553—558).

Maurice Goguel, Jésus de Nazareth. Myth ou histoire. Paris, Pavot, 1924.

D. Buzy, Sain Jean-Baptiste. Etudes historiques et critiques. Paris, Gabalda, 1922.

G. Bert, Das Evangelium des Johannes. Versuch einer Lösung seines Grundproblems. Gütersloh, C. Bertelmann 1922.

Julius Grillo, Untersuchungen über die Entstehung des vierten Evangeliums. Zw. Teil; Das Mysterienevangelium des hellenisierten kleinasiatischen Christentums. Tübingen 1923.

Acta IV. Conventus Velehradensis anno MCMLXXVI 1925.

Ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ (σελίδες 384) περιέχονται τὰ πρακτικά τοῦ ἐν Velehrad τῆς Μοραβίας συγκροτηθέντος κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος οὐνιτι-
κοῦ συνεδρίου.

Ἐπιστημονικὴ Ἑπετηρίς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀθηνῆσι Πανεπιστημίου. Τόμος Α'. τεῦχος 2. Ἀθῆναι 1925. Ἐν τῷ δευτέρῳ τούτῳ τεύχει τῆς Ἑπετηρίδος τῆς Θεολ. Σχολῆς περιλαμβάνονται αἱ ἀκόλουθοι πραγματεῖαι καθηγητῶν αὐτῆς:

Γρηγορίου Παπαμιχαήλ, Ὁ Pasteur καὶ ἡ αὐτόματος γένεσις τῆς ζωῆς (201—242).—*Ἀρχιμ. Βασιλείου Στεφανίδου*, Λόγος ἐναρκτηρίου εἰς τὸ μάθημα τῆς Γεν. Ἐκκλησ. Ἱστορίας: Αἱ πρόοδοι τῶν Ἱστορικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἡ πρὸς αὐτὰς σχέσις τῆς Ἐκκλησ. Ἱστορίας (202—259).—*Ἀμίλκα Σ. Ἀλιβιζάτου*, Ἡ ποινὴ τῆς ἐκπτώσεως τῶν ἐπισκόπων ἐκ τοῦ ἐπισκοπικοῦ αὐτῶν θρόνου κατὰ τὸ δίκαιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας (260—280).—*Γεωργίου Α. Σωτηρίου* Λόγος ἐναρκτηρίου εἰς τὸ μάθημα τῆς Ἐκκλησ. Ἀρχαιολογίας καὶ Παλαιογραφίας (281—302).—*Κ. Ι. Δουβουνιώτου*, Κωνστ. Πορφυρογεννήτου Λόγος ἀνέκδοτος εἰς τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ λειψάνου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου (303—319).—*Βασιλείου Κ. Στεφανίδου*, ὁ Ρώμης Ἰννοκέντιος Α' ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ παπικοῦ πρωτείου (320—328).

Φωκίωνος Κανᾶ, Οἱ Ρόδιοι ἐν Μάλτᾳ καὶ αἱ Ἐκκλησίαι αὐτῶν. Ἐφημερίς: «Ροδιακή». 1925. ἀριθμ. 731. 732. 733. 734. — Ὁ ἀρθρογράφος ἐπωφελούμενος τὰς σχετικὰς μελέτας τοῦ νῦν ἐν Μάλτᾳ ἑλληνοσυνίτου ἱερέως Φρανκίσκου Κέττα παρέχει ἡμῖν ἀξιολόγους πληροφορίας περὶ τῶν ὀρθοδόξων ἑλληνικῶν ναῶν Μάλτας, τῶν ἰδρυθέντων ὑπὸ τῶν τετρακισχίλων Ροδίων, οἵτινες κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς Ρόδου εἶχον ἀκολουθήσει τοὺς Ἰππότας εἰς Μάλταν. Ὁ γράφων παρατηρεῖ ὅτι ἔχει ἤδη ἐπέλθει συγχώνευσις αὐτῶν μετὰ τῶν ἰθαγενῶν, ὑπέκλιναν δὲ καὶ εἰς τὰς προσηλυτιστικὰς ἐνεργείας τῶν Οὐνιτῶν.

Ε Ι Κ.

Πολυκάρπου Συνοδικοῦ, μητροπολίτου Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως. Ὑπόμνημα πρὸς τὴν Ἱ. Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος περὶ τῶν ἱεροκηρύκων, Ἀθῆναι 1926.

Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσόστομου, Χρονολογικὸς πίναξ τῶν Πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας («Πάνταινος» ΙΘ, 1926, σ. 17—19). Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατ' αὐτὰς διεξαγομένης ἐκκλησιᾶς νέου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ ἐπισήμῳ ὁργάνῳ τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Πατριαρχείου ὁ πίναξ οὗτος, στηριζόμενος ἐπὶ ἰδίων ἐρευνῶν τοῦ Μακαριωτάτου συγγραφέως. Ἐξ ἀφορμῆς αὐτοῦ ἐν τῇ «Ἐκκλησίᾳ» (Δ, 1926, 48) ἐδημοσιεύθησαν αἱ ἀκόλουθοι παρατηρήσεις: «Ὁ τελευταῖος πατριάρχης Φώτιος ἦτο ὁ 108ος Πάπας καὶ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας. Ὁ Μελέτιος Πηγᾶς ὑπῆρξεν ὁ 84ος, ὁ Λούκαρις ὁ 85ος καὶ Μητροφάνης ὁ Κριστόπουλος ὁ 87ος. Χάσματα χρονικὰ παρατηροῦνται ἐν ταῖς διαδοχαῖς τῶν πατριαρχῶν Προτερίου † 457), Ἰωάννου α' († 489), Ἰωάννου β' († 579), Πέτρου γ' († 651), Μιχαὴλ β' († 903), Νικολάου β' († 267) καὶ Ἰωακείμ τοῦ «Πάνυ» († 1567). Τινὲς τῶν πατριαρχῶν ἐποίμηναν τὴν τῶν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίαν ὑπὲρ τὰ 30 ἔτη (Κύριλλος α', Μιχαὴλ β', Ἡλίας α', Γεώργιος β', Ἰωάννης δ' ὁ Κωδωνᾶτος, Θεοδόσιος, Νικόλαος α'), ὑπερέβησαν δὲ τὴν τεσσαρακονταετὴ πατριαρχίαν οἱ πατριάρχαι Δημήτριος (139—232) ἔτη 43, Ἀθανάσιος α' (328—373) ἔτη 45, Κοσμᾶς α' (727—763) ἔτη 41, Πολιπιανός, (668—83) ἔτη 42 (ὁ δὲ Ἀθανάσιος β' ἐπατριαρχευσεν ἀκριβῶς ἐπὶ 40 ἔτη. Ἰωακείμ ὁ «Πάνυ», ὁ 119 ἔτη ζήσας, ἐπατριαρχευσεν κατὰ τὰ ἔτη 1487—1567, δηλαδὴ ἐπὶ 80 ὅλα ἔτη! Πρωτοφανὲς γεγονός εἰς τὰ χρονικὰ τῶν πατριαρχῶν τῶν καθ' ὅλου Ἐκκλησιῶν. Ὁ προτελευταῖος πατριάρχης Σωφρόνιος ἐπατριαρχευσεν ἐπὶ 29 ἔτη (1870—1899), ἡ δὲ πατριαρχεῖα τοῦ Φωτίου διήρκεσεν ἀκριβῶς τέταρτον αἰῶνος».

Τοῦ αὐτοῦ, Ἀνέκδοτος ἀλληλογραφία τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Ματθαίου Ψάλτου («Ἐκκλησ. Φάρος» ΙΘ', 1920, 495—614). Ἡ σενέχισις τῆς ἀλληλογραφίας καταλαμβάνει ὁλόκληρον τὸ τεῦχος τοῦτο (Ὀκτ.—Δεκεμ.) τοῦ «Ἐκκλησ. Φάρου».

Ι. Φωκυλίδου, Ἡ ἐν Νικαίᾳ πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος («Ἐκκλησ. Φάρος» ΚΔ, 1925, 133—244). Περὶ τῆς μονογραφίας ταύτης, καταλαμβανούσης ὁλόκληρον τὸ τεῦχος Ἀπριλ.—Ἰουνίου 1925, θὰ γείνη λεπτομερέστερος λόγος ἐν προσεχεῖ τεύχει τῆς «Θεολογίας».

Ἡ Τριακονταπενταετηρὶς τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεως τοῦ καθηγητοῦ Νικολάου Νικανόροβιτς Γλουμπακόβσκη. Σόφια 1925.—Ἡ ἐν Βουλγαρίᾳ εὐρισκομένη ὁμὰς τῶν Ρώσων διπλωματούχων θεολογικῶν ρωσικῶν Ἀκαδημιῶν, τῶν μετὰ τὴν σοσιαλιστικὴν ἐπανάστασιν καὶ

τὴν ἐπιτακτικὴν τῶν μπολσεβικῶν ἐν τῇ πατρίδι τῶν πρόσφυγόντων εἰς Βουλγαρίαν, τιμῶσα τὸν διαπρεπῆ καθηγητὴν τῆς ἐν Πετρούπολει Θεολογικῆς Ἀκαδημίας, ἑώρασε πρὸ τινος ἐν Σόφια ἐπισήμως τὴν τριακονταπενταετηρίδα τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ δράσεως, ἑόρτιον δὲ μνημεῖον εἰς τιμὴν τοῦ καθηγητοῦ ἐξέδωκε τὸ τεῦχος τοῦτο. Ἐν αὐτῷ περιλαμβάνεται τὸ μὲν ἔκθεσις τῆς εὐρείας καὶ πολυμεροῦς τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς ἐπιστημονικῆς δράσεως, τὸ δὲ τὰ πρὸς αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἑορτασμοῦ διαβιβασθέντα πολλαχόθεν τοῦ κόσμου συγκαταθετὰ τηλεγραφήματα καὶ γράμματα, καί, τέλος, πλήρης κατάλογος τῶν ἔργων τοῦ κ. Γλουμπκόβσκη, κατὰ προτίμησιν τῶν ἐν ἰδιαιτέrais ἐκδόσεσι δημοσιευθέντων. Ὁμολογουμένως πολὺ ὀλίγοι ἠτύχησαν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ νὰ ἐμφανίσωσι τόσον κολοσσιαῖον ἔργον, ὅπόσον ὁ τιμώμενος καθηγητής. Ὁ μακαρίτης Gregory, ὅταν, ἐπισκεφθεὶς τὴν Πετρούπολιν, ἐγνώρισεν ἐκ τοῦ πλησίον τὴν ἀπεριόριστον αὐτοῦ ἀφοσίωσιν εἰς τὴν ἐπιστήμην μέχρι λησμοσύνης καὶ τῶν στοιχειωδεστάτων σωματικῶν ἀναγκῶν ἐπὶ βλάβῃ περὶφανῶς τῆς υἱείας του. ἔλεγεν ὅτι θὰ ἔπρεπε τὸ ρωσικὸν κράτος νὰ ὀρίσῃ ἰδιαίτερον ἱατρὸν διὰ νὰ κανονίξῃ τὰ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς καθ' ὅλου διαίτης τοῦ σοφοῦ ἐπιστήμονος. Ὁ διευθυντὴς τῆς «Θεολογίας», χρηματίσας μαθητῆς αὐτοῦ καὶ μετ' εὐγνωμοσύνης ἀναμνησκόμενος τοῦ σοφοῦ διδασκάλου, εὐχεται αὐτῷ μακρὸν τὸν βίον ἐν υἱείας ἀκμῇ.

Μιχαὴλ Ι. Γάλανου, Καθρέπτισμα τῶν Σπουδαστῶν τῶν Γραφῶν ἢ Χιλιαστῶν τοῦ Μπρούκλιν. Μέρος Α' Ἀθῆναι 192 β.— Πλήρης καὶ ἀριτία ἐπὶκρισις καὶ ἀναίρεσις τῶν πλάνων τῆς περιέργου, ἀλλ' ἅμα καὶ ἐπικινδύνου ταύτης αἰρέσεως.

Π. Ν. Τρεμπέλα, Ἡ γυνὴ ἐν τῇ ψαλμοδίᾳ. Ἀθῆναι 1926.— Τὸ ὅλον τοῦ βιβλίου περιεχόμενον δύναται νὰ συνοψισθῇ εἰς τὴν ἀκόλουθον φράσιν τοῦ συγγραφέως, ἀποτελοῦσαν συμπέρασμα τῶν σκέψεων αὐτοῦ περὶ τοῦ ἐν λόγῳ θέματος : «Συμμετοχὴ τῆς γυναικὸς ἐν χορῷ πρὸς ἀποτελέσιν καὶ σύνθεσιν ἀρμονίας πλουσιωτέρας καὶ θελκτικωτέρας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ σαφὴς καὶ εὐκρινὴς τοῦ τόνου τῆς γυναικειᾶς φωνῆς διάκρισις ἐλκυστικώτερον καὶ εὐπαθέστερον καθιστᾷ τὸ ψαλλόμενον ᾄσμα, εἶνε ἐντελὼς καὶ ἐξ ὁλοκλήρου ἄγνωστος πρὸς τὴν ἐκκλησι. ἀρχαιότητα καὶ δὲν ὑπερβάλλει τις χαρακτηρίζων ταύτην ὡς καινοτομίαν ἀπαρδειγμάτιστον πολλοὺς ἐγκρύπτουσιν κινδύνους καὶ εἰς πο' λὰ δυναμένην νὰ ὀδηγήσῃ σκάνδαλα».

Πολυκάρπου Συνοδινού, μητροπολίτου Γόρτυνος καὶ Μεγαλο-

ἀλλεως, ὁμιλία ἐπὶ τῇ 1600ῃ ἐκτετατὴ τῆς Ἀ' Οἰκουμένης Συνόδου, ἐκφωνηθεῖσα ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τῶν Ἀθηνῶν τῇ 31 Μαΐου 1925 Ἀθῆναι 1925.

Giorgio Hoffmann S. I., Professore di storia Ecclesiastica nel P. I. O. Athos e Roma. («Orientalia Christiana» vel 1—2 Nnm 19 Dec. 1925).

J. M. Jagie Julien d' Halicarnasse et Sévère d' Antioche («Echos d' Orient» 28, 1925, 255—285.)

D. Luthoud, L' école de Constantinople dans l' architecture byzantine (ἀριθμ. 206—285).

Λόγος ἐκφωνηθεὶς κατ' ἐντολήν τῆς Πανεπ. Συγκλήτου ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῶν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου τὴν 10 Μαΐου 1925 εἰς μνήμην τοῦ Ἰταλοῦ φιλέλληρος κόμητος Σανταρόζα ἐπὶ τῇ ἐκαταετηρίδι τοῦ ἐν Σφακτηρίᾳ θανάτου αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ Κοσμήτορος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Σωκρ. Β. Κουγέα, τακτ. καθηγητοῦ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ (μετὰ σημειώσεων καὶ ἀνεκδότων ἐγγράφων). Ἀθῆναι 1925.

Hippolyte Delehay, Les recueils antiques de Miracles des saints. (II Les recueils latins (συνέχεια). («Analecta Bollandiana» XLIII, III et IV, 1925, 305—325.

Charles Cessely, Les plus anciens monuments du christianisme écrits sur papyrus. Textes édités, traduits et annotés. Paris, Firmin-Didot, 1924, s. 144.

C. C. McCewn, Hebrew and Epyptian Apocalyptic Literature («The Harward Theological Review» XVIII, 1925, 357—411).

Ὁ Ἱερός Ψαλτήρ, Ἑρμηνευθεὶς ὑπὸ Κωνσταντίνου Ν. Καλλινίκου, Πρωτοπρεσβυτέρου. Πεντηκοντὺς δευτέρα. Ἀθῆναι 1925. — Διεξωδικώτερος λόγος γενήσεται ἐν τῇ «Θεολογίᾳ» ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ὅλου ἔργου διὰ τῆς ἐκδόσεως καὶ τῆς τρίτης πεντηκοντάδος.

Τὸ αὐτοῦ, Ἱερὰ Κατήχησις πρὸς χρῆσιν τῶν ἐν τοῖς Κατηχητικοῖς Σχολείοις τὴν ὁρθόδοξον πίστιν, πρᾶξιν καὶ λατρείαν διδασκόμενων. Ἐγκριθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἱερ. Συνόδου καὶ βραβευθεῖσα ἐν τῷ ὑπὸ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν προκηρυχθέντι διαγωνισμῷ συγγραφῆς Ἱερῶς Κατήχσεως. Ἐκδίδεται ὑπὸ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι 1925.

Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, Τὸ

ζήτημα περὶ τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν. (Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς «Νέων Σιῶν»). Ἐν Ἱεροσολύμοις 1925.

Henry Hughes, The Church and modern Democracy («The Eccles. Review» LXXIII, 1925, 124—132).

Thomas J. Livingstone, Aristotle and Evolution (ἀντίθ. 230—239).

Virgil G. Michel, On the theory of matter and form (ἀντίθ. 241—262).

R. J. McWilliams, The mentality of paleolithic man (ἀντίθ. 263—277).

Ἀνθίμου Α. Παπαδοπούλου, Τὸ θερησκευτικὸν θέατρον τῶν Βυζαντινῶν. (Ἔκδοσις «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων»). Ἀθῆναι.

Γ. Ἀρβανιτάκη, Χριστιανικά σύμβολα. Αἱ εὐλογίαι τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ. Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Β' τόμου τῆς «Ἐπετηρίδος τῆς Ἐταιρείας τῶν Βυζαντινῶν Σπουδῶν». Ἀθῆναι 1925.

Jules Lebreton, La Théologie de la Trinité d'après Ignace d'Antioche (συνέχεια) («Racheries de Science Religieuse» XV, 1925, 393—419).

Ferdinand Prat, Le Cours des Monnaies en Palestine au temps de Jésus-Christ (ἀντίθ. 441—448).

Κ. Ι. Δουβουνιώτου, Κοσμᾶ Βασίτωρος ἀνέκδοτα ἐγκώμια εἰς Χρυσόστομον. Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Β' τόμου τῆς «Ἐπετηρίδος τῆς Ἐταιρείας τῶν Βυζαντινῶν Σπουδῶν». Ἀθῆναι 1925.

Τοῦ αὐτοῦ, Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου λόγος ἀνέκδοτος εἰς τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ λειψάνου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Α' τόμου τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπετηρίδος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς. Ἀθῆναι, 1925.

Δημητρίου Π. Πασχάλη, Χριστιανικὴ Ἄνδρος—Andros Sacra. Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ Δελτίου τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας. Περ. Β' τ. Β', α' καὶ β', 1925.

Του αὐτοῦ, Ταυτίοτιλον. Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ αὐτοῦ Δελτίου, περ. Β', τ. Α', γ' καὶ δ' 1924.

Ἀρχιμ Γενναδίου Θέμελη, Κατηχητικὰ μαθήματα περὶ Θεοῦ καὶ Ἁγίας Τριάδος, Λονδῖνον 1925.

Δ. Μαυροπούλου, Ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου εἰς τὸν Χριστιανισμόν, Ἀθῆναι 1926.